

Зленко Вікторія

здобувач вищої освіти спеціальності D3 Менеджмент

Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла
Коцюбинського

Посвалюк О. А.

асистент кафедри фундаментальних і приватно-правових дисциплін
Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла
Коцюбинського

ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ В КОНТЕКСТІ ЗАХИСТУ ПРАВ ЛЮДИНИ: ВИКЛИКИ ДЛЯ СУДОВОЇ ТА ПРАВООХОРОННОЇ СИСТЕМИ

Поширення штучного інтелекту суттєво впливає на розвиток права, діяльність судів, правоохоронних органів та систему захисту прав людини. Для України це питання є особливо актуальним в умовах повномасштабної війни, коли зростає значення інформаційної безпеки, захисту персональних даних, справедливого судочинства та відповідального використання цифрових технологій. Конституція України гарантує право людини на гідність, приватність, судовий захист, свободу творчості та захист результатів інтелектуальної діяльності [1]. Водночас стрімкий розвиток штучного інтелекту створює ситуації, які не завжди належно врегульовані чинним законодавством.

Однією з головних проблем є відсутність достатньо чіткого правового регулювання штучного інтелекту. У науковій літературі наголошується, що штучний інтелект не можна ототожнювати з людським інтелектом, адже він є машинною системою, здатною діяти за певними алгоритмами та обирати оптимальний спосіб розв'язання завдання [10, с. 55–56]. Також штучний інтелект розглядається як технологія, що забезпечує обробку великих обсягів даних, оптимізацію обчислювальних процесів і вдосконалення алгоритмів [7, с. 12]. Саме тому право має визначити не лише поняття штучного інтелекту, а й межі його використання у сферах, де можуть бути порушені права людини.

В Україні важливим кроком стало схвалення Концепції розвитку штучного інтелекту, яка визначає загальні напрями державної політики у цій сфері [4]. Однак цей документ не вирішує всіх практичних питань, зокрема відповідальності за шкоду, завдану внаслідок використання штучного інтелекту, прозорості алгоритмів, захисту від дискримінації та контролю за застосуванням таких систем у судовій і правоохоронній діяльності.

Особливої уваги потребує право на справедливий суд. Використання штучного інтелекту для аналізу судової практики, підготовки процесуальних документів або прогнозування результату справи може бути корисним, але не повинно підміняти правову оцінку судді чи адвоката. Показовою є ухвала Верховного Суду від 08.02.2024 у справі № 925/200/22, де суд визнав неприпустимим безпідставне посилення учасника процесу на відповіді ChatGPT як на належний правовий аргумент [5]. Це свідчить, що штучний інтелект може бути лише допоміжним інструментом, а не джерелом правової істини.

Не менш важливими є ризики для правоохоронної системи. Штучний інтелект може застосовуватися для аналізу даних, оцінки ризиків або пошуку закономірностей, однак такі дії мають здійснюватися з дотриманням законності, презумпції невинуватості та прав людини. У наукових дослідженнях підкреслюється, що використання штучного інтелекту у кримінальному провадженні потребує особливої обережності, оскільки процесуальні рішення повинні ухвалюватися людиною, а не алгоритмом [8, с. 19–38]. Інакше виникає загроза алгоритмічної упередженості, дискримінації та необґрунтованого обмеження прав особи.

Окремою проблемою є захист приватності та персональних даних. Штучний інтелект працює з великими обсягами інформації, серед якої можуть бути персональні, службові або конфіденційні дані. Якщо посадові особи, юристи чи правоохоронці використовують відкриті генеративні сервіси для роботи з документами, це може створити ризик витоку інформації та порушення права на приватність. У цьому аспекті корисним для України є досвід GDPR, який може бути джерелом удосконалення національного законодавства у сфері захисту персональних даних [9, с. 44–48].

Чинне законодавство України містить загальні норми про відповідальність за порушення прав людини, права інтелектуальної власності та незаконне використання інформації. Зокрема, Цивільний кодекс України передбачає відповідальність за порушення права інтелектуальної власності [6], Кодекс України про адміністративні правопорушення встановлює відповідальність за незаконне використання об'єктів такого права [2], а Кримінальний кодекс України містить окремі склади правопорушень у цій сфері [3]. Проте ці норми не враховують специфіки штучного інтелекту, зокрема випадків створення дипфейків, поширення неправдивої інформації, порушення приватності чи використання алгоритмів у правозастосуванні.

Отже, штучний інтелект має значний потенціал для судової та правоохоронної системи, однак його використання повинно бути правово

визначеним, прозорим і контрольованим. Україні необхідно вдосконалити законодавство шляхом закріплення правил застосування штучного інтелекту, гарантій захисту персональних даних, механізмів запобігання алгоритмічній дискримінації та чіткої відповідальності за порушення прав людини. Найважливішим принципом має залишатися людський контроль: штучний інтелект може допомагати у правовій діяльності, але остаточне рішення повинна ухвалювати людина.

Список використаних джерел:

1. Конституція України: Закон України від 28 червня 1996 р. № 254к/96-ВР / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80> (дата звернення: 12.06.2026).
2. Кодекс України про адміністративні правопорушення: Закон України від 7 грудня 1984 р. № 8073-X / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/80731-10#Text> (дата звернення: 12.06.2026).
3. Кримінальний кодекс України: Закон України від 5 квітня 2001 р. № 2341-III / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text> (дата звернення: 12.06.2026).
4. Про схвалення Концепції розвитку штучного інтелекту в Україні: розпорядження Кабінету Міністрів України від 2 грудня 2020 р. № 1556-р / Кабінет Міністрів України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-2020-%D1%80#Text> (дата звернення: 12.06.2026).
5. Ухвала Верховного Суду від 08.02.2024 у справі № 925/200/22. Єдиний державний реєстр судових рішень. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/116984639> (дата звернення: 12.06.2026).
6. Цивільний кодекс України: Закон України від 16 січня 2003 р. № 435-IV / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15#Text> (дата звернення: 12.06.2026).
7. Андріяш В.І. Штучний інтелект: перспективи використання у публічному управлінні. Технології добросовісного використання штучного інтелекту у сфері освіти і науки: матеріали всеукр. наук.-практ. конф., м. Одеса, 31 липня – 10 вересня 2023 р. Одеса, 2023. С. 12–14. URL: https://cuesc.org.ua/images/informlist/Maket_advanced_training_PSAU.pdf (дата звернення: 12.06.2026).
8. Басиста І.В., Удовенко Ж.В., Кулинич М.-М.А. Огляд тенденцій щодо штучного інтелекту та його перспективність для процесуальних рішень у перебігу кримінального провадження. Науковий вісник Ужгородського

Національного Університету. 2024. № 81 (3). С. 19–38. DOI: <https://doi.org/10.24144/2307-3322.2024.81.3.3>.

9. Блохін М.Ю. General data protection regulation (GDPR) як потенційне джерело вдосконалення вітчизняного законодавства у сфері захисту персональних даних. Часопис цивілістики. 2021. № 42. С. 44–48. DOI: <https://doi.org/10.32837/chc.v0i42.434>.

10. Тюрю Ю.І. Аналіз філософсько-правових підходів до визначення поняття «штучний інтелект». Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія «Юриспруденція». 2022. № 56. С. 54–58. DOI: <https://doi.org/10.32841/2307-1745.2022.56.12>.

Зубков Ігор Олександрович

Викладач циклової комісії Соціальної роботи

Полтавського фахового коледжу університету «Україна»

<https://orcid.org/0009-0001-5696-674X>

kumehtar2@gmail.com

ШТУЧНИЙ ІНТЕЛЕКТ ЯК ЧИННИК РОЗВИТКУ ЦИФРОВИХ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ ЗДОБУВАЧІВ ОСВІТИ ЗАКЛАДІВ ВИЩОЇ ТА ФАХОВОЇ ПЕРЕДВИЩОЇ ОСВІТИ

Зростання ролі цифрових технологій у сучасному суспільстві зумовлює суттєві зміни в усіх сферах людської діяльності, зокрема й в освітній галузі. Інтенсивний розвиток інформаційних систем, онлайн-сервісів та цифрових платформ формує нові вимоги до професійної підготовки майбутніх фахівців. За таких умов заклади вищої освіти мають оперативно адаптуватися до технологічних змін і забезпечувати студентів необхідними знаннями та навичками для ефективної роботи в цифровому середовищі. Особливо важливим стає формування цифрових компетентностей, які сьогодні розглядаються як одна з основ професійної успішності та конкурентоспроможності випускників. [6].

Останніми роками значного поширення набули технології генеративного штучного інтелекту, здатні автоматично створювати текстові матеріали, графічні зображення, програмний код та інші види цифрового контенту. Такі інструменти, як ChatGPT, Gemini, Grok, Microsoft Copilot, Claude та Perplexity AI, дедалі частіше використовуються студентами під час навчання, виконання дослідницьких завдань і підготовки академічних робіт. Їх застосування сприяє